

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра «Підприємництво та туризм»

Затверджено
Вченою радою ННІ ІМБ
Протокол № 12
від «08» 05 2019 р.

Директор ННІ ІМБ
проф. Онищенко С.П.
«08» 05 2019 р.

РОБОЧА
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОРГАНІЗАЦІЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Спеціалізація _____

Форма навчання денна, заочна
(денна, заочна (дистанційна))

Робоча програма «Організація біржової діяльності» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Розробник: Матвієнко Марина Валеріївна, к.е.н., доцент кафедри «Підприємництво і туризм».

Програму схвалено на засіданні кафедри «Підприємництво і туризм»

Протокол від «06» травня 2019 р. № 14.

Завідувач кафедри «Підприємництво і туризм»

«06» травня 2019 р.

(Савельєва І.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	07 «Управління та адміністрування»		
Модулів – 1	Спеціальність: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1 курс	1 курс
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4.5	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		24 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		72 год.	106 год.
		Індивідуальні завдання:	
		-	-
Вид контролю:		поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи; підсумковий контроль у вигляді підсумкової екзаменаційної роботи	підсумковий контроль у вигляді підсумкової екзаменаційної роботи

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 48/72.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «**Організація біржової діяльності**» направлена на вивчення специфіки організації біржової діяльності, видів біржових операцій, характеристики бірж, вивчення особливостей поведінки підприємців в умовах біржі, організаційно-правових засад діяльності біржі, механізму біржового торгу, особливостей функціонування біржового ринку ф'ючерсних контрактів, характеристики біржових операцій у галузі морського транспорту, методів зменшення ризику від впровадження біржових операцій, системі оцінки ефективності посередницької діяльності.

Предметом дисципліни є процес організації та здійснення біржової діяльності.

Мета дисципліни «Організація біржової діяльності» - формування системи знань з організації і функціонування біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, технології здійснення біржових операцій, стратегій поведінки при здійсненні та впровадженні біржових операцій з контрактами на права щодо біржового товару; здійснення операцій пов'язаних зі страхуванням ризиків через механізм хеджування та проведення операцій спекулятивного характеру та отримання знань щодо структури учасників біржового ринку.

Завданнями вивчення дисципліни ознайомлення з узагальненим досвідом роботи зарубіжних і вітчизняних бірж, вивчення нормативних основ здійснення біржової діяльності України, опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- порівняльні характеристики форм організованого ринку;
- класифікаційні ознаки та види бірж;
- економічні, соціальні та політичні функції біржі;
- поняття статуту та правил біржі;
- правила здійснення біржових операцій;
- порядок взаємних розрахунків членів біржі та інших учасників біржової торгівлі;
- процедурні питання зі створення біржі, її реєстрація та структури управління;
- порядок організації торговельного процесу в біржовій операційній залі, зміст основних нормативних і законодавчих документів, що регулюють здійснення біржової діяльності;
- функції і завдання посередників на біржах, їх класифікація;
- технологію формування ланцюга руху замовлення від покупця до продавця на біржі;
- основні види цінних паперів, що обертаються на фондовому ринку й методи оцінки їх вартості;
- сутність діяльності клірингової палати та перерахунки маржі між клієнтами.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **вміти**:

- пояснити економічний зв'язок між біржею і світовими цінами;
- пояснити схему класифікації товарно-біржового ринку за географічною та товарно-галузевою ознакою;
- розрізняти та класифікувати види бірж за специфікою ознак;
- дати характеристику видам біржових товарів;
- охарактеризувати роль інформації у біржовій торгівлі;
- формувати систему функціональних завдань та обов'язків для спеціалістів біржі;
- аналізувати сучасний стан торговельно-посередницької діяльності бірж;
- пояснити зміст економічних відносин бірж з клієнтами;
- розкрити зміст процедури завершення торгів у біржовій «ямі» та особливостей біржової мови жестів;
- пояснити різницю між угодами «спот» і «форвард»;

- порівнювати особливості і переваги різних видів угод, що укладаються на біржах;
- розраховувати котирувальну ціну;
- оцінити стан ринку за кожним видом товару;
- визначити загальні обсяги пропозиції і попиту продукції на товарній біржі;
- здійснювати моніторинг кон'юнктури біржового ринку;
- здійснювати моніторинг прогнозу ринкового попиту і пропозиції у перспективі;
- укладати договір-доручення на брокерське обслуговування;
- аналізувати можливі фінансові ризики у процесі роботи з клієнтами;
- розраховувати граничні рівні збитку брокерської діяльності;
- визначити критерії ефективності брокерської діяльності на основі показника чистого прибутку на вкладений капітал;
- здійснювати якісну оцінку становища ринку цінних паперів та кількісну оцінку його динаміки;
- охарактеризувати найбільш відомі біржові індекси;
- визначити економічні показники біржової торгівлі акціями;
- визначити розмір перерахунку маржі по коштам клієнтів до клірингового центру, взаємозаліку за ф'ючерсними контрактами тощо.

Надання знань в визначених напрямках сприяє становленню фахівців як майбутніх спеціалістів-науковців в галузі підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. «Організація біржової діяльності»

Змістовий модуль 1.1. «Організаційно-економічні основи функціонування біржового ринку»

Тема 1. Біржовий ринок: виникнення, сучасний стан і тенденції розвитку.

Економічна сутність та еволюція біржового ринку. Історія виникнення та еволюція біржового ринку. Роль та функціональне призначення біржового ринку в сучасній економічній системі. Основні тенденції та напрями розвитку світового біржового ринку в умовах глобалізації. Характеристика біржової мережі США. Особливості біржового ринку Європи. Сучасні тенденції біржового ринку країн Азії. Сучасний стан та шляхи розвитку вітчизняного біржового ринку.

Література [3. с. 7-45; 4. с. 6-58; 5. с. 18-29; 8. с. 5-20].

Тема 2. Законодавчо-правове регулювання біржової діяльності.

Загальні тенденції регулювання біржового товарного ринку. Регулювання діяльності товарних бірж в Україні. Законодавче регулювання оподаткування біржової торгівлі. Державне регулювання біржової торгівлі в країнах із ринковою економікою.

Література [2. с. 109-120; 7. с. 143-147; 8. с.34-48].

Тема 3. Організація і технологія біржової торгівлі. Характеристика біржових операцій у галузі морського транспорту.

Організація біржових торгів. Технологія біржової торгівлі на вітчизняних товарних біржах. Організація біржової торгівлі на ф'ючерсних біржах. Особливості біржових товарів та їх класифікація. Характеристика біржових товарів. Фінансові інструменти – різновид біржових товарів. Види біржових операцій у галузі морського транспорту. Характеристика фрахтової біржі. Технологія проведення біржового торгу на фрахтовій біржі.

Література [3. с. 121-143; 6. с. 66-80, 99-119; 8. с. 27-33; 8. с. 60-63].

Тема 4. Брокерська діяльність

Брокерська контора, роль і місце її в біржовій діяльності. Види брокерських угод. Економіка брокерської діяльності. Організація брокерських послуг під час здійснення строкових угод.

Література [1. с.143-165; 2. с.284-312; 3.с.95-110; 8.с.49-59].

Тема 5. Електронна технологія біржової торгівлі.

Історія створення комп'ютерних технологій біржової торгівлі. Сучасні системи розвитку електронної біржової торгівлі. Стан та шляхи розвитку електронної біржової торгівлі в країні.

Література [2. с.76-107; 3. с.95-106; 4. с. 52-68; 6. с.54-83; 7. с.120-131].

Змістовий модуль 1.2. «Організаційно-економічні основи функціонування біржового ринку фінансових інструментів»

Тема 6. Біржовий ринок деривативів.

Види біржових угод. Складові біржових угод та їх сутність. Види біржових угод на ринку реального товару. Види угод на ф'ючерсному ринку.

Література [1. с.143-165; 2. с.284-312; 3.с.95-110; 8.с.49-59].

Тема 7. Організація ф'ючерсної торгівлі.

Виникнення ф'ючерсної торгівлі. Технологія ф'ючерсної торгівлі. Функції спекулянтів на ф'ючерсному ринку. Перспективи розвитку ф'ючерсної торгівлі в Україні.

Література [2. с.221-241; 4. с. 92-102].

Тема 8. Концепція хеджування. Кліринг і розрахунки на біржовому ринку.

Хеджування та хеджери. Базисний ризик у хеджуванні. Хеджування під час торгівлі опціонами. Переваги та недоліки хеджування. Особливості розрахунків на біржах реального товару та функції клірингу. Кліринг і розрахунки на ринку ф'ючерсних контрактів.

Література [2. с.242-268; 3. с.254-289; 4. с. 103-131].

Тема 9. Фондові біржі та їх діяльність на біржовому ринку.

Фондовий ринок і фондова біржа. Учасники біржового фондового ринку. Сутність біржових угод та їх види. Види заявок на здійснення біржових угод. Процедура лістинга. Котирування цінних паперів. Оформлення і виконання угод на фондових біржах.

Література [1. с.143-165; 2. с.284-312; 3.с.95-110; 8.с.49-59].

Тема 10. Основи функціонування валютного біржового ринку.

Розвиток міжнародного валютного ринку. Основні учасники міжнародного валютного ринку. Види валютних операцій та технологія торгівлі. Стан біржового валютного ринку в країні.

Література [3. с. 223-237; 4. с. 154-176; 8. с. 64-70].

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
Модуль 1. Організація біржової діяльності												
<i>Змістовий модуль 1.1. Організаційно-економічні основи функціонування біржового ринку</i>												
Тема 1. Біржовий ринок: виникнення, сучасний стан і тенденції розвитку	12	2	2	-	-	8	12	1	-	-	-	11
Тема 2. Законодавчо-правове регулювання біржової діяльності	12	2	2	-	-	8	12	1	-	-	-	11
Тема 3. Організація і технологія біржової торгівлі. Характеристика біржових операцій у галузі морського транспорту	12	4	4	-	-	4	12	1	-	-	-	11
Тема 4. Брокерська діяльність	12	2	2	-	-	8	12	1	-	-	-	11
Тема 5. Електронна технологія біржової торгівлі	10	2	-	-	-	8	12	1	-	-	-	11
ПКР	2	-	2				-	-	-			
Разом за змістовим модулем 1.1	60	12	12	-	-	36	60	5	-	-	-	55
<i>Змістовий модуль 1.2. Організаційно-економічні основи функціонування біржового ринку фінансових інструментів</i>												
Тема 6. Біржовий ринок деривативів	10	2	2	-	-	6	11	1	-	-	-	10
Тема 7. Організація ф'ючерсної торгівлі	12	2	2	-	-	8	13	1	2	-	-	10
Тема 8. Концепція хеджування. Кліринг і розрахунки на біржовому ринку	12	4	2	-	-	6	11	1	-	-	-	10
Тема 9. Фондові біржі та їх діяльність на біржовому ринку	12	2	2	-	-	8	11	1	-	-	-	10
Тема 10. Основи функціонування валютного біржового ринку	12	2	2	-	-	8	12	1	-	-	-	11
ПКР	2	-	2				2	-	2			
Разом за змістовим модулем 1.2	60	12	12	-	-	36	60	5	4	-	-	51
Разом	120	24	24				72	120	10	4		106

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Біржовий ринок - тенденції розвитку	2
2	Законодавчо-правове регулювання біржової діяльності	2
3	Брокерська діяльність	2

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Характеристика біржових операцій у галузі морського транспорту	2
2	Біржовий ринок деривативів	2
3	Організація ф'ючерсної торгівлі	2
4	Концепція хеджування. Кліринг і розрахунки на біржовому ринку	2
5	Організація діяльності на фондовому ринку	2
6	Організація діяльності на валютному ринку	2

7. Теми лабораторних занять

При вивченні дисципліни не передбачені лабораторні заняття.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Історія виникнення та еволюція біржового ринку.	3	3
2	Основні тенденції та напрями розвитку світового біржового ринку	3	3
3	Характеристика біржової мережі США	1	3
4	Сучасний стан та шляхи розвитку вітчизняного біржового ринку	1	2
5	Регулювання діяльності товарних бірж в Україні	4	5
6	Державне регулювання біржової торгівлі в країнах із ринковою економікою	4	6
7	Організація брокерських послуг під час здійснення строкових угод	8	11
8	Характеристика біржових товарів.	8	11
9	Сучасні системи розвитку електронної біржової торгівлі.	8	11

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
15	Складові біржових угод	4	5
16	Види угод на ф'ючерсному ринку	4	6
17	Функції спекулянтів	4	5
18	Технологія ф'ючерсної торгівлі	4	5
19	Функції клірингу	4	5
20	Розрахунки на ринку ф'ючерсних контрактів	4	5
21	Процедура лістинга	4	5
22	Котирування цінних паперів	4	5
23	Види валютних операцій	4	5
24	Технологія торгівлі	4	6
Разом		80	106

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання «Дослідження біржових індексів».

10. Методи навчання

При вивченні дисципліни використовуються наступні методи навчання.

Засади використання методів навчання	Групи методів (їх найменування)
1. Джерело знань	Словесні Наочні Практичні
2. Етапи навчання	Підготовка до вивчення нового матеріалу Вивчення нового матеріалу Закріплення вправ Контроль і оцінка
3. Спосіб педагогічного керівництва	Пояснення педагога Самостійна робота
4. Логіка навчання	Індуктивні Дедуктивні Аналітичні Синтетичні
5. Дидактичні цілі	Організація навчальної діяльності Стимулювання і релаксація Контроль і оцінка
6. Характер пізнавальної діяльності	Пояснювально-ілюстративні ("готові знання") Репродуктивні Проблемного викладу Частково-пошукові Дослідницькі

При вивченні дисципліни використовуються всі методи навчання, але за основу беруться методи навчання за характером пізнавальної діяльності, які спрямовані на посилення внутрішньої активності студентів.

Методи навчання

Метод навчання	Опис методу	Вид роботи
Пояснювально-ілюстративний метод	Студенти здобувають знання, слухаючи лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення.	Лекція
Репродуктивний метод	Вивчення на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.	Практичні заняття
Метод проблемного викладення	Перш ніж викладати матеріал, ставиться проблема, формулюється пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показується спосіб розв'язання поставленого завдання.	Лекції Семинарські заняття Практичні заняття
Частково-пошуковий метод	Організація активного пошуку розв'язання пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, - перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання	Семинарські заняття Практичні заняття Самостійна робота
Дослідницький метод	Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження та виконують інші пошукові дії.	Самостійна робота (підготовка рефератів, доповідей і т.п.)

11. Методи контролю

При вивченні дисципліни використовуються такі методи контролю: поточний і підсумковий.

Поточний контроль має системний, плановий і цілеспрямований характер. Він полягає у визначенні рівня та обсягу оволодіння знаннями, навичками і вміннями наприкінці змістового модуля. Цей контроль здійснюють і у процесі планових семінарських чи практичних занять, і в спеціально відведений резервний час.

Підсумковий контроль спрямовано на визначення рівня реалізації завдань, сформульованих у навчальних програмах, планах підготовки та в інших документах, які регламентують навчально-виховний процес. Він охоплює і теоретичну, і практичну підготовку студентів, проводять його наприкінці семестру.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання сем. контр.	незараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залік. кред.	

13. Методичне забезпечення

1. Матвієнко М.В. Біржова справа: метод.вказівки до семінарських та практичних занять та самостійної роботи / М.В. Матвієнко. – Одеса: ОНМУ, 2017. – 24 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Биржевое дело: Уч. пособие / Зотов И.В., Успенко В.И. – Харьков: Бурун Книга, 2005. – 256 с.
2. Биржевое дело: Учебник / Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 304 с.
3. Кушнір Т.Б. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. – Харків: ХДУХТ, Консум, 2003. – 216 с.
4. Резго Г.Я. Кетова И.А. Биржевое дело // Г.Я. Резго – М.: ФиС, 2003. – 272 с.
5. Ситник Ю.О. Конспект лекцій з курсу «Біржова діяльність» // Ю.О. Ситник – Харків: ХНАМГ, 2007. – 161с.
6. Солодкий М.О Біржовий ринок – К.: Джерела М, 2002. – 336 с.
7. Сохацька О.М. Біржова справа: Підручник. – 2-ге вид. змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, К.: Кондор, 2008. – 632 с.
8. Щербина В.В. Біржова справа: Навч. посібник / В.В. Щербина, Н.В. Пульчо. – Одеса: ОНМУ, 2012. – 72 с.

Допоміжна

9. Биржевая деятельность / Под редакцией проф. А.Г. Грязновой и др. М.: Финансы и статистика, 1996. - 240 с.
10. Закон України «Про товарну біржу» від 10.12.1991 р. № 1956- XII (зі змінами і доповненнями).
11. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р.
12. № 3480 – IV.
13. Дегтярева О.И. Биржевое дело // О.И. Дегтярева – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000 – 679 с.
14. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов// О.И. Дегтярева, О.А. Кандинская - М.: Банки и биржи. ЮНИТИ, 1999. – 503 с.
15. Дудяк Р.П., Бугіль С.Я. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум: Навч. посібник. – Львів: «Новий світ-2000», 2003. – 360 с.
16. Каменева Н.Г. Организация биржевой торговли: учебник для вузов / Н.Г. Каменева. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 303 с.
17. Масленников В.В. Биржевое дело: Учеб. Пособие / В.В. Масленников. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 304 с.
18. Чернецкая Г.Ф. Рынок ценных бумаг и биржевое дело: Практикум/ Г.Ф. Чернецкая. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 152 с.
19. Бланк И.А. Торгово-посредническое предпринимательство. Экономические основы биржевой деятельности / И.А. Бланк. – К.: УФГ, 1992. – 230 с.
20. Брызгин О.Р. Основы биржевой деятельности. / О.Р. Брызгин. – К., 1995.
21. Буренин А.Н. Рынки производных финансовых инструментов / А.Н. Буренин. – М. : ИНФРА – М, 1998. – 368 с.

22. Галанов В.А. Производные инструменты срочного рынка: фьючерсы, опционы, свопы : учеб. / В.А. Галанов. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 464 с.

23. Галанов В.А. Рынок ценных бумаг : учеб. / Галанов В.А., Басов А.И. и др. – [2. изд., перераб. и доп.]. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 448 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.me.gov.ua>.

2. Financial Times: Ukrain [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <https://www.ft.com/topics/places/Ukraine>.

Також при вивченні дисципліни використовуються наступні види інформаційних ресурсів:

1. Методичне забезпечення з дисципліни.
2. Новині стрічки, online-новини.
3. Бібліотечно-інформаційний ресурс — книжковий фонд, періодика та фонди на електронних носіях
4. Підписки на електронні копії періодичних видань.
5. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з найрізноманітніших питань.
6. Аналітичні звіти і дослідження.
7. Власні аналітичні матеріали.